

Кошкалда Ірина

д.е.н., професор

Харківський національний аграрний університет ім.В.В. Докучаєва

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В основі організації та здійснення суспільного виробництва лежать фундаментальні економічні закони, сутність яких зводиться до пошуку узгодженості між обмеженими можливостями та необмеженими потребами людини. Отже, для будь-якого господарюючого суб'єкта необхідно знати: що і як виробляти і для кого виробляти.

Так, за часів командно-адміністративної системи управління був низьким рівень мотивації праці і як наслідок недостатні темпи зростання продуктивності праці а централізоване планування обсягів та структури виробництва звичайно не враховували потреби споживачів тощо. Аграрний сектор також потерпав від такої недолугої системи управління, а саме: відчуження селянина від засобів виробництва, позбавлення його права володіти землею і виробленою продукцією; ігнорування селянської сім'ї, як особливого економічного феномену; заміна економічних стимулів регламентованим адмініструванням, практика суб'єктивного втручання в об'єктивні економічні процеси, розповсюдження і домінування адміністративних методів управління в сільському господарстві; небажання рахуватися із світовим досвідом, догматична гігантоманія у виборі пріоритетів і напрямів розвитку сільського господарства; індустриальний фетишизм, що став основою дискримінації селянства тощо [1]. Така система управління довела свою неспроможність забезпечити задоволення більшості суспільних потреб і вимагала докорінних змін.

Набуття Україною незалежності започаткувало зміни і в аграрному секторі національної економіки. Так, реформування передбачало: формування ефективного господаря-власника; створення сприятливого ринково орієнтованого економічного середовища; активного пошуку і мобілізації внутрішніх резервів зростання обсягів виробництва та підвищення ефективності. Перетворення на селі здійснювалися в кілька етапів. Спочатку було передбачено здійснення теоретичного обґрунтування необхідності змін у виробничих відносинах, зародження фермерського руху, розвиток господарств населення, формування нормативно-правової бази роздержавлення та приватизації майна і землі. Потім було дано старт процесу паювання земель, переданих у колективну власність КСП, запровадження нових економічних відносин, розпочато розробку методики грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення. І вже на останок було запроваджено оренду, як спосіб для формування нових господарських структур ринкового типу [2]. Проте позитивних перетворень поки не відбулося.

Сьогодні науковці наголошують на тому, що через непослідовну і несистемну аграрну політику, почали прогресувати негативні тенденції, які блокують сільський розвиток, викривляють ринкові відносини, стримують вільну конкуренцію, поширюються монопольні прояви, відбувається поглинання великими корпораціями дрібних виробників, високий рівень тіньових відносин та інші, що за останні роки призвело до суттєвого зниження рентабельності в сільському господарстві, обмежують можливості відтворення виробництва, знижується рівень споживання більшості видів продуктів харчування населенням України, нераціонально змінюється структура виробництва, переважно формується експортоорієнтована аграрна економіка, відтермінується та переноситься на невизначений строк вирішення проблем внутрішнього продовольчого ринку тощо [3].

Також на сьогодні є проблемою: погіршення якісних характеристик гумусу; недосконалий механізм державного регулювання земель, забруднених радіонуклідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, земель природно-заповідного фонду, земель державної власності, земель наукових установ і освітніх закладів, земель під багаторічними та плодовими насадженнями тощо.

Всі ці питання тісно пов'язані з головними принципами Єдиної європейської аграрної політики, а саме: дотримання правил з охорони довкілля, екологія, застосування ринкових принципів регулювання

аграрного ринку, соціальна спрямованість сільського розвитку, безпечність і якість продуктів харчування, передача знань і новацій. Угода про Євроасоціацію України має спонукати державу до уніфікації відповідних інституцій, враховувати зазначені принципи при формуванні законодавства, як інструментів реалізації державної політики. Звичайно кожна країна має свої історичні особливості та ментальність проте існує багато об'єктивних закономірностей, які є спільними для всіх країн. Так, наприклад науковці вважають, що структурні перетворення в аграрній сфері відображені у формуванні трьох моделей господарських формувань:

Перша модель, японська і китайська, при якій селянин господарює на невеликих за розмірами земельних ділянках (до 2 га). Подібними в Україні є господарства населення й особисті селянські господарства. Їх можна вважати представниками дрібного бізнесу.

Друга модель, європейська, побудована на фермерських господарствах, розміри яких від 10 до 100-150 га. Аналогом таких формувань в Україні є фермерські господарства.

Третя модель, американська, де розміри господарств в межах 1-2 тис га і більше. Такі господарства в Україні обробляють більш ніж половину сільськогосподарських угідь [4].

Проте варто зазначити, що сама по собі модель господарських формувань не забезпечить зростання економічних показників, соціальний розвиток та покращить екологічну ситуацію в країні. Для цього необхідно комплексно застосовувати зміни до формування конкурентоспроможного аграрного виробництва, щоб аграрний сектор був спроможним забезпечувати продовольчу безпеку держави та достатній рівень життя населення.

Ми погоджуємося з думкою науковців, що аграрна реформа – це комплекс взаємопов'язаних заходів економічного, соціального та екологічного характеру, спрямованих на зміну та вдосконалення аграрних відносин з метою формування стійкого конкурентоспроможного аграрного виробництва, розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки країни, шляхом збалансування інтересів виробників агропродовольчої продукції, метою яких є максимізація власних доходів, жителів сільських територій, які вимагають повноцінної реалізації свого права власності на майно та землю, та суспільства, яке бажає мати достатній рівень фізичної й економічної доступності до безпечного та якісного продовольства [5].

Отже, сталий розвиток аграрного сектору має забезпечувати потреби людини в якісному продовольстві, давати можливість жити в сприятливому природному середовищі та задовольняти соціальні потреби для повноцінного існування.

Список використаних джерел

1. Жулканич Н.М., Газула Л.М., Лендел М.А. Формування аграрних відносин в контексті соціально-економічних перетворень на селі. Науковий вісник Ужгородського Університету, 2000, серія «Економіка», випуск 6. С.48-51.
2. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Теоретико-методологічне і нормативно-правове забезпечення трансформації аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання, науковий супровід та ефективність запровадження. Економіка АПК, 2015, № 7. С.5-24.
3. Гладій М.В., Лузан Ю.Я. Земельна реформа: сучасні проблеми і шляхи вирішення. Економіка АПК, 2020, № 2. С.6-19.
4. Лупенко Ю.О., Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Результати і проблеми реформування сільського господарства України. Економіка АПК, 2014, № 7. С.26-38.
5. Лагодієнко Н.В. Національне аграрне виробництво в умовах поглиблення міжнародної інтеграції. Монографія. Миколаїв: ФОП Швець В.М., 2020. 308с.